

DE OORLOG, 26 augustus 1914

[DE TIJD, No. 20368]

[Woensdag 26 Augustus 1914]

Inhoudsopgave 26 augustus 1914

[DE TIJD, No. 20368]	1
DE OORLOG.	2
TELEGRAMMEN.	2
EEN OVERWINNING DER OOSTENRIJKERS.	2
De bommenaanslag te Antwerpen.	2
Mechelen gebombardeerd.	3
De beschieting van Charleroy.	3
De pastoor-deken van Aerschot.	3
De gevechten in België.	4
De Engelschen in België.	4
De Duitschers in België.	4
Brussel door de Duitschers versterkt?	4
Nieuw transport ontwapenden.	4
Gefusilleerde en gevangen genomen priesters.	4
Inlevering van Wapenen.	4
Vluchtelingen in het Zuiden.	4
Fransche en Belgische krijgsgevangenen.	5
De toestand te Parijs.	7
De "Potsdam".	8
Verklaring van Japan.	8
Na den dood des Pausen.	8
Het corps diplomatique.	8
Vorbereidingen voor de plechtigheden.	8
Het aanstaande Conclave.	9
BUITENLAND.	9
DUITSCH OORLOGSTAKTIEK.	9
GEMENGDE BERICHTEN.	9
Drukfout.	9
Dankbaarheid.	9
Generaal Leman.	10
Tegen de bordeelen.	10
Paus Pius X.	10
Schandelijk geschrijf.	10
Het avontuur van een Franschen vliegenier.	10
Japan's oorlogsverklaring.	11
De priesters in den Elzas.	11
DE OORLOG.	11
Van der Bilt aan het woord.	11
Geruchten.	11
De forten van Luik.	11
De Fransche regeering over de Fransche nederlaag.	12
Oostenrijk en Italië.	12
Weenen bedreigd?	12
Durazzo in nood.	12
Een Fransch bericht.	12
De koning van Wurtemberg naar het oorlogsterrein.	12
Na den Dood des Pausen.	12
Laatste Berichten.	12
REQUIEMMIS VOOR Z.H PAUS PIUS X.	12
Uit Antwerpen.	13
Het Conclave.	13
Een gevecht?	13
DE OORLOG.	13
Het geheim van den grooten slag.	13
Duitschland en België.	14
Een rede van lord Kitchener of: of de gebalde vuist van John Bull.	15
DE "TENNESSEE."	15
ROODE KRUIS.	16
De Russen in Oost-Pruisen.	16
GEMENGD NIEUWS.	16

De gesneuvelde baron van Zuylen.	16
Uit de Mijnstreek.	16
De Haagsche nachtsocieteiten.	16
DE VESTING HOLLAND.	17

5

DE OORLOG.

Een overwinning der Oostenrijkers. – Nadere bijzonderheden over den bommenaanslag op Antwerpen. – Beschieting van Mechelen en Charleroy. – Fransche en Belgische krijgsgevangenen.

10

TELEGRAMMEN.

EEN OVERWINNING DER OOSTENRIJKERS.

WEENEN, 25 Aug. (Korresp. bureau). Het hoofdkwartier meldt, dat de slag bij Krasnik, die drie dagen duurde, gisteren geëindigd is met een volledige zegepraal onzer troepen. De Russen werden uit hun geheele – ongeveer 70 kilometer breed – front geworpen en aanvaardden den terugtocht, die op een vlucht geleek.

15

De bommenaanslag te Antwerpen.

Over den bommenaanslag te Antwerpen door een "Zeppelin," waarover een der onzer correspondenten gisteren reeds uit Bergen-op-Zoom meldde, seint onze Belgische oorlogscorrespondent, die naar Antwerpen is geweken, de volgende bijzonderheden: ANTWERPEN, 25 Aug. (Van onzen Belgischen oorlogscorrespondent). Een "Zeppelin" heeft hedennacht 9 bommen in de stad geworpen. Het gebeurde rond 1 uur. Plotseling hoorden de enkele personen, die zich nog op straat bevonden van af de dokken een ratelend geluid in de lucht naderen. Duidelijk stak de "Zeppelin" tegen de lucht af. Een kleine lichtstraal... toen een vreeselijke ontploffing... een bom was neergekomen vlak achter de Minervafabriek. Gelukkig niet in de fabriek zelf, de bom sloeg met gevaarlijk geweld in een grond van den tuin des heeren Belpaire. Nauw had de dreunende slag schrik en ontsteltenis allerwegen doen ontstaan – ruiten sprongen stuk, ramen werden door nieuwsgierige, angstige menschen open geworpen, gegil werd gehoord – of een tweede ontzettende slag volgde. De tweede bom was terechtgekomen op den hoek van de Lozanastraat en de Harmoniestraat. Ook deze bom sloeg in den grond en wel in den voortuin van een huis, dat voor kort nog werd bewoond door de familie Ruys. Schier geen enkele ruit is in heel den omtrek heel gebleven, stukken muur, keien, ijzer, alles lag dooreen en onmiddellijk na de ontploffing vervulde een verstikkende damp gansch de buurt. De bom is wel twee meter diep in den grond geslagen.. . Na het werpen dezer twee bommen richtte zich de "Zeppelin" meer stadwaarts en wierp een derde bom in de Verdussenstraat op perceel 20.

20

25

30

35

40

45

50

55

60

65

Een dame in dit huis werd lichtgewond. Ook hier werd de omgeving natuurlijk zéér geteisterd. Een vierde bom bracht in de Justiliestraat groote materiele schade aan en sloeg voor perceel 8 het trottoir in. De vijfde bomaanslag zou ernstiger gevolgen helaas nog hebben. Deze kwam neer vlak op een huis in de Schermersstraat no. 40, bewoond door dr. Mertens. De bom sloeg dwars door het perceel heen. Op de bovenverdieping waren de dienstbodenvertrekken gelegen, waar drie gediensstigen sliepen. Een hunner werd op slag gedood, een tweede ernstig de derde minder ernstig gekwetst. Men veronderstelt, dat deze bom bestemd was voor het Grand Hotel waar de ministers logeeren, of voor het groote Bankgebouw. De zesde bom sloeg in den kruidtuin op geen twee meters afstand van het St. Elisabethsgasthuis. De operatiezaal, die aan de zijde van den botanischen tuin is gelegen, onderging vooral schade. De zevende aanslag is denkelijk bedoeld geweest op het paleis des konings. Geen 100 meter daarvandaan is de zevende bom ontploft, op nog geen 10 meter afstands van de beurs. De bom viel op perceel 11 van de Twaalfmaandenstraat. De gevolgen waren ontzettend. Schier geheel het perceel stortte in, alleen de onderste verdieping bleef staan. Heel de voorgevel sloeg op straat. De brandweer, die ook elders ter hulp snelde, had hier handen vol werk, niet om te blusschen, doch om de menschen onder het puin weg te halen. Een zekere Anna Dieudonné werd licht gekwetst weggevoerd en uren later werd nog de dienstbode, Maria Billiauw, onder het puin vandaan gehaald, die, wonder boven wonder, niet gekwetst bleek, al had zij diep onder 't puin bedolven gelegen.

De grootste verwoesting en slachting werd aangericht door de achtste bom. Deze kwam op de Stadswaag neer en richtte – hoewel zij midden op het plein neerkwam – toch juist daardoor veel verwoesting aan, wijl de menschen door het lawaai der eerste bomontploffingen op straat waren gevluht. Twee op surveillance zijnde politieagenten, de 35-jarige Jules van Cotthem, vader van 7 kinderen, en Jozef van Voren, 32 jaar, werden doodelijk gewend. De eerste was schier op slag dood. De 34-

jarig herbergierster, Johanna de Bruyn, was naar het venster geloopt om te zien wat er gebeurde, zij werd door een weggspattende bomscherm schier letterlijk onthoofd. Ook de 28-jarige Hubertine Ramaecker, moeder van twee kinderen, was onmiddellijk dood, evenals twee dokwerkers Jan Jensen en Arthur van Heeke. De lijken werden naar het doodenhuis vervoerd. Van den politieagent Petrus Gaethofs, die op ronde was, werd de rechtersvoet verbrijzeld. Een negental andere personen werden gewond, o.a. werd een vrouw het oog weggeslagen. De laatste, de negende bom, viel neer op de Falconrui, midden op straat, waar een dokwerker, Petrus de Baecker, gedood werd. Na dezen negenvoudigen aanslag verdween de "Zeppelin" in noordelijke richting, ongedeerd, ofschoon de Scheldeforten en de militairen allerwegen op het gevaar-in-den-nacht schoten. De schrik in de stad was geweldig en algemeen wordt aangenomen, dat de aanslag bedoeld was op de St. Joriskazerne en de Falconkazerne in wier omtrek vooral de bommen ontploften. Bij onderzoek der scherven is gebleken, dat de bommen een stalen omhulsel hadden van drie à vier centimeters en een doorsnede van minstens 70 centimeters. Er wordt nu druk overwogen wat er tegen die gevaren-in-de-lucht gedaan moet worden. 's Avonds alle lichten dooven, is reeds bevolen. Men raadt intusschen er nog steeds na hoe de "Zeppelin" ongemerkt door de forten, boven de stad kon komen, daar de motoren toch een groot geraas maken. Men denkt, dat het luchtschip zich door den wind heeft laten meedrijven voorbij de forten, terwijl de machines stilstonden. Er worden nu nachtelijke verkenningstochten georganiseerd door gewapende vliegmaschinen. Dien burgers werd aangeraden zich in de kelders te begeven en niet op straat, wanneer zij weer 't snorren van een luchtschip hooren. De geheele aanslag op de stad kan niet langer dan hoogstens 20 minuten geduurd hebben. Onmiddellijk trokken de onder-pastoor van St. Antonius en andere priesters in dienst van het Roode Kruis er op uit om hulp te brengen. Politie en gendarmen zetten de plaatsen van de aanslagen af en zorgden voor de orde.

Mechelen gebombardeerd.

95 ANTWERPEN, 25 Aug. (Van onzen Belg. oorlogscorresp.) Zoo juist verneem ik van betrouwbare zijde, dat de stad Mechelen door de Duitschers wordt beschoten. Er moeten 2.000 Duitschers voor de stad liggen. De beroemde kathedraal werd beschadigd en vele huizen vernield, doch de Belgen lieten niet op zich wachten en zij voerden een offensieve beweging uit, die succes had. Zij vielen over de linie Eewijt-Hofstade de Duitschers aan en nadat zij versterking hadden ontvangen, sloegen zij, met behulp hunner artillerie, de Duitschers terug tot bij Vilvoorde. De Belgen dringen meer en meer op. Zaterdag hadden een 50-tal uhlanen reeds een verkenning ondernomen in de stad, waar ze door een schepen der stad werden ontvangen. Wat daar verhandeld is, bleef onbekend, maar feit is, dat de Duitschers terugtrokken langs de Leuvensche Poort naar Muysen, waar ze op een afdeeling der Belgische troepen stieten. Zij werden deels gedood, deels gevangen genomen. De Belgen waren nu op hun hoede en vandaar hun offensief optreden heden. Alle dorpen tusschen Leuven en Aalst hebben de Duitschers bezet.

De beschieting van Charleroy.

110 ROOSENDAAL, 25 Aug. (Van een bijzonderen correspondent.) Over de gevechten bij Charleroy en de beschieting dezer stad verneem ik nog uit den mond der Belgen, alsmede uit Belgische kranten, die mij ter hand werden gesteld, het volgende: De 115 Deutsche artillerie, die bij Jumet-St. Antoine was opgesteld, begon met de beschieting van Charleroy en trof onmiddellijk de gevangenis, hoewel daarop, volgens de Belgen, de vlag van het Roode Kruis wapperde. De Fransche artillerie was meer zuidwaarts geplaatst en beantwoordde met kracht het vuur der Duitschers. De Deutsche infanterie kwam van den kant van Brussel, doch werd toen door de Fransche gestuit. De vijand kwam van verschillende zijden opzetten, van Genappes, Sombreffe, Fleurus langs de Avenue de Waterloo en de Avenue du Viaduc. De eerste schok was geweldig. Er was slechts een handjevol Franschen, die de moordende mitrailleurs bedienden. Drie uren hielden zij stand, tot er versterking voor hen kwam opdagen. Deze was echter niet voldoende om de vervolging der Duitschers te beproeven. In den nacht tegen 1 uur kwamen zouaven aan. Toen trokken de Franschen de Sambre nabij Thum over en vervolgden den vijand boven Anderlues. Het Engelsche leger is in den omtrek van Bergen geheel den Zondag slaags geweest, tot diep in den nacht. Men weet reeds hoe de Duitschers telkens en telkens versterking kregen, zoodat thans de Engelsche en Fransche legers hun oude positie weer hebben moeten innemen.

De pastoor-deken van Aerschot.

130 ROOSENDAAL, 26 Aug. (Van een bijzonderen correspondent). Na den slag bij Aerschot heeft de pastoor-deken van Aerschot, die overal zijn geestelijke hulp bood, ten

135 slotte zich moeten redden door de vlucht. Zijn priesterkleeding moest hij afleggen, om niet als gijzelaar in Duitse handen te vallen. In burgerkleeding vermomd wist hij met zijn kapelaans naar Heyst-op-de-Berg te vluchten, om zich vandaar naar Antwerpen te begeven, waar tal van zijn parochianen nu verblijven, die hij aldaar bij wil staan.

De gevechten in België.

140 LONDEN, 26 Aug. (Reuter). Bijzonderheden over het Belgische gevecht laten geen twijfel over, of de verliezen aan beide zijden waren enorm. De Afrikaansche en Engelsche troepen brachten de Duitse keizerlijke garde zware verliezen toe. De Engelsche troepen trokken terug op uitdrukkelijk bevel van den opperbevelhebber en niet gedwongen door den vijand.

De Engelschen in België.

LONDEN, 26 Aug. (Reuter). Het persbureau zegt, dat er geen verdere algemeene aanval heeft plaats gehad. De toestand der Engelsche troepen is in elk opzicht bevredigend.

De Duitschers in België.

150 PARIJS via Londen, 26 Augustus. (Reuter). Een communiqué meldt, dat in het noorden de Duitschers het offensief schijnen te hervatten, hetgeen zij gisteren hebben gestaakt. Zij worden door de samenwerkende Engelsche troepen beziggehouden. Het Belgische leger deed bij verrassing een uitval uit Antwerpen en dreef de Duitschers tot voorbij
155 Mechelen terug.

Brussel door de Duitschers versterkt?

BERLIJN, 24 Aug. (Eigen bericht.) In het "Berliner Tageblatt" wordt onomwonden van militaire zijde de wensch uitgesproken, dat de bezetting van Brussel dienst moet doen
160 als steunpunt der Duitse troepen. De stad zal de bewegingen van het Duitse leger niet belemmeren. Onze troepen zullen voortrukken, volgens het plan, dat ten grondslag ligt aan onzen aanval en volgens de houding der Fransch-Belgische legers. Doch wanneer wij met onze legermacht een vijandelijk punt verkregen hebben, dan zijn wij niet gewoon, het zoo maar terug te geven. En evenals wij Luik door het uitbouwen der
165 versterkingen vast in onze macht hebben verkregen, zullen wij ons ook het bezit van Brussel weten te verzekeren. Waarom zouden wij niet dezelfde middelen gebruiken als Napoleon, toen zijn troepen Hamburg bezetten? Hij had de stad in korten tijd met wallen versterken en dwong zelfs de aanzienlijke burgers tot het werk aan de schansen. "Wij hebben thans een hoofdbron van hulpmiddelen van den vijandelijken
170 staat in handen, en dit bezit stelt ons in staat, het burgerlijke vrijschutterswezen door zware belastingen te onderdrukken. Ook maakt het bezit van Brussel, wanneer de stad wordt versterkt tot steunpunt voor het veldleger, ons mogelijk, dat het vijandelijk Antwerpen stevig kan worden belegerd.

Nieuw transport ontwapenden.

175 MAASTRICHT, 25 Augustus. (Van onzen Maastrichtschen correspondent.) Hedenmiddag werd wederom een transport ontwapende en herstelde soldaten van Maastricht naar Alkmaar gebracht.

Gefusilleerde en gevangen genomen priesters.

180 MAASTRICHT, 26 Aug. (Van onzen Maastrichtschen correspondent). Tot de door de Duitschers gefusilleerden behooren o. a. de pastoors van Haccourt en Heure-le-Romein. Prof. Siméon, die in het Luiker seminarie en te Vlijtingen (ten westen van Maastricht) voor wetenschappelijke doeleinden toestellen voor draadlooze telegraphie
185 had ingericht, is te Vlijtingen gearresteerd en naar Luik overgebracht. Door de Belgen waren reeds vóór den oorlog de toestellen in beslag genomen.

Inlevering van Wapenen.

190 MAASTRICHT, 25 Aug. (Van onzen Maastrichtschen correspondent). Door den burgemeester is een bevel uitgevaardigd, dat alle ingezetenen en allen, die in de gemeente verblijf houden, hunne vuurwapenen, geweren, pistolen, revolvers enz. met de patronen ingepakt ten stadhuize moeten inleveren op Dinsdag en Woensdag, 25 en 26 Aug. Nadat de normale rechtsverhoudingen zullen zijn ingetreden, zal bekend gemaakt worden, wanneer de wapens kunnen worden teruggehaald. Aan- en verkoop van wapens is bovendien
195 verboden.

Vluchtelingen in het Zuiden.

MAASTRICHT, 25 Aug. (Van onzen Maastrichtschen correspondent) De stroom van

200 vluchtelingen blijft aanhouden, Van verschillende Belgische dorpen komen ze binnen;
de meeste menschen zijn hulpbehoevend. Zij, die in staat geweest zijn, hun fortuintje
te redden, logeeren in de hotels of huren een kwartier. Zooals men weet, is in België
vaccinatie niet verplichtend. Daarom hebben twee semi-artsen reeds in de
verschillende Hollandsche dorpen om Maastricht de Belgische vluchtelingen
205 gevaccineerd. Op één dag werden niet minder dan 1000 Belgen de pokken gezet. Zulks
geschiedt, omdat men (niet ten onrechte) vreest, dat besmettelijke ziekten kunnen
uitbreken. Op terreinen om Calvariënberg te Maastricht heeft men reeds een barak doen
bouwen, ten einde de lijders aan besmettelijke ziekten te isoleeren. De barak is
afkomstig van het Centraal Bureau voor de volksgezondheid. De barakken in de weiden
van Calvariënberg staan onder leiding van dr. Overbosch te Maastricht. Mevrouw dr.
210 Van Rood en dr. Ploem (Gulpen) zijn aangewezen voor den dienst in de buitengemeenten.
De Belgische vluchtelingen worden van uit Maastricht en Eijsden verder verplaatst.
Circa 200 vluchtelingen uit Eijsden zijn reeds naar Scheveningen gebracht. Uit
Maastricht worden ze over de omliggende dorpen verdeeld. Naar verluidt zouden te
Eijsden en te Valkenburg reeds gevallen van besmettelijke ziekten zijn waargenomen.

215 **Fransche en Belgische krijgsgevangenen.**

KEULEN, 18 Aug. 1914. (Van onzen Duitschen correspondent. Vertraagd.) Op het station
te Keulen. Alle perrons zijn voor het publiek gesloten. Onder de reusachtige
overkapping is het leeg en stil. Welk een grandiose ruimte. Hoevele Hollanders
220 trokken anders in deze maanden met de prachtige D-treinen naar den Rijn. Nu is alles
doodsch en verlaten. En mijn landgenooten zijn bij het uitbreken van den oorlog hals
over kop naar het veilige vaderland vertrokken. Het station in Keulen is in het
laatste jaar ontzaglijk vergroot. De wachtkamers onder de overkapping zijn verdwenen.
Duitsche vlijt en Duitsche ingenieurskunst hebben een ongelooflijke ruimte onder het
225 station uitgegraven, waar nu alles, wat buiten railsen treinen tot een station
behoort, is ondergebracht. Met belangstelling kijk ik naar dit alles, naar de werken
van den vrede. Ik loop over het kille perron. De Dom slaat twee uur. Het is midden in
den nacht. Spaarzaam branden lichten. In de stad is alle electrisch licht gedoofd.
Men vreest voor bommen gooiende Fransche vliegers. Als iets reusachtigs,
230 bovenmenselijks streven de majestueuze domtorens ten hemel. Tusschen beide zilvert
het zachte licht van een omflooerste maan. In die torens hangen de groote
keizerklokken, die zijn gegoten van ijzer en brons van Fransche kanonnen, in '70
veroverd. Uit de spits der torens steken de monden van machinegeweren, daar gesteld
tegen een mogelijken aanval uit de luchten, tegen een aanval die schermend zou storen
235 het geweldige monument van Duitsch geloof en Duitsche grootheid. Ook op het nieuwe
Hansahotel met zijn plat dak, tegenover den dom, doemen de mitraileuses in den nacht.
Alles is stil, alles slaapt.

Aan het andere eind van het perron verschijnt het groene lampje van een stationschef.
Het pinkelt in de duisternis. Seinen worden gegeven. En dadelijk rolt een geweldige
240 trein door het station, met honderden kanonnen, munitiewagens, paardenwagons. Moede
handen van soldaten beantwoorden uit de opengeschoven wagondeuren moede mijn groet.
Een verstandige paardekop kijkt nieuwsgierig met gespitste ooren uit den wagen.
Dreunend rolt de trein voorbij. Ik denk aan De Costa's vers: "Zie langs dien
tweelingslijn diene fellen salamander". Nu is het waar dat woord! Wat vreemd, wat
245 melancholiek doen die bloemfestoenen, gewonden om de kanonnen, de instrumenten van
Koning Dood, die zijn Zeis nu wel kan laten roesten. Wat kil zijn die verlepte groene
boomtakken, aan iedere wagon gestoken. Doodsch is weer het station... uit de straten
dringt geen gerucht... maar over den Rijn gloort en bleekt al het komende licht. Het
is drie uur. Ik ga naar beneden, naar de wachtkamers. Daar zitten de mannen van het
250 Roode Kruis, de mannen van het vrijwillige stationsliefdewerk. Daar is ook de
katholieke godsdienstleeraar, dr. Willemsen, die het mij mogelijk gemaakt heeft, het
station te betreden. "Zijn ze al op komst, Herr Doctor?" "Om vier uur." We wachten
daar allen in de wachtkamers op een groot transport van Belgische en Fransche
krijgsgevangenen. Al die mannen zijn ernstig en stil. Geen lach weerklinkt. De
255 hardheid van den tijd staat gegrift op de gezichten dier mannen. Eindelijk... de
militaire commandant meldt ons, dat het transport in aantocht is. Manden en manden
met brood en reusachtige kannen met koude koffie en thee worden naar de perrons
gesleept. Ieder neemt zijn aangewezen plaats in. Op elk der te verwachten wagens
komen twee man. Ook bij het liefdewerk heerschen hier orde en tucht en practisch
260 overleg. Seinen... fluiten... bellen...

Daar zijn ze. Daar rolt langzaam een eindelooze trein het station binnen. Uit alle
portierraampjes worden handen gestoken en rekken zich halzen. Eerst worden de
soldaten der bewaking gelaafd. Dan de gevangenen. Alles gaat stil. Drukkend, haast
angstig is het zwijgen. Uit een wagon eerste en tweede klasse zie ik de kepi's van

265 Fransche officieren. Wat zijn de gezichten van deze mannen somber en fatalistisch! Ook zij nemen de aangeboden ververschingen. De Duitschers reiken ze hun, ernstig en zwijgend. Overall staan thans de deuren der coupé's open, 700 Franschen zitten in het eerste deel van den trein. Het zijn de gevangenen van Mühlhausen en Lagarde. Roode broeken, donkere korte jasjes. Men ziet het hun aan, dat zij in den slag zijn

270 geweest. Haveloos en gescheurd zien ze er uit. Nieuwsgierig kijk ik naar de schoenen. Hebben wij dan niet uit den treure gelezen, dat het Fransche leger niet over schoenen beschikte? Herinneren wij ons niet de rede van dien Franschen senator over het gebrek aan eenige millioenen schoenen? Honderdduizenden Duitsche soldaten heb ik in deze week naar het front zien trekken, iedere soldaat droeg splinternieuwe, zwaar lederen

275 gele schoenen, die er uitzagen, of ze de zwerftochten Ahasverus door de eeuwen zouden doorstaan. En nu het schoeisel van de Fransche soldaten! Ik zie, o zeker, soldatenschoenen, maar niet overmatig vele... meer zie ik verlake schoenen bottines met uitgerekt elastiek, rijglaarsen – en in wat voor een toestand. Stuk, kapot. Ik zie hier en daar bloote teenen. Arme jongens, arme mannen. Hoe gretig eten ze het

280 grauwe Deutsche brood! Hoe schielijk drinken ze koffie en thee! – Hun gezichten blijven strak. Een haastig, gedwongen klinkend "merci!" is het eenige, wat ik naar den kant van het perron hoor. Stil en fluisterend spreken ze met elkaar. Ik vraag aan een soldaat iets over Lagarde. "Je ne sais rien", zegt hij norsch. En als ik hem mededeel, dat hij niet met een Duitscher, maar met een Hollander te doen heeft,

285 verandert de uitdrukking van zijn gezicht niet en even norsch antwoordt hij: "Je ne veux rien dire, monsieur! Ik geef het op. Een priester wandelt langs den trein, misschien verlangt iemand hem. Er zitten er in de coupés, die ziek zijn. Zijn tocht is echter vergeefs. Onverschillige gezichten kijken hem na. Misschien weten ze niet, dat die man daar in uniform met het zilveren kruis op de borst een aalmoezenier

290 is. Eén coupé wordt streng bewaakt. Vier soldaten met geladen geweer. Er zit daarin een officier, die geweigerd heeft zijn eerewoord te geven, niet te willen ontvluchten. Dan verderop naar de wagons der Belgen. Drieduizend zijn er van Luik en omstreken. Ze zien er beter uit dan de Franschen. Alleen valt op, dat zeer vele geen militaire

295 broeken, maar fantasiebroeken dragen. Er gaat tusschen hen een gezwets en een geklets als in de Keizerlei in Antwerpen op een feestdag. Ze roepen om brood en drinken. Ze danken luidruchtig, lachen en praten en roepen. Het zijn Walen en Vlamen door elkaar. De taal der laatsten hoort men het meest. "Waar vandaan?" vraag ik "Van Visé. Waar gaan we naar toe?" Ik weet het natuurlijk niet. (Later vernam ik, dat ze allen naar

300 Paderborn in het groote kampement zijn gebracht. Zij worden gebruikt, om nieuwe wegen aan te leggen. Hun kost is als die der soldaten in vrede-tijd). Ook bij de Belgen zie ik een wagen streng bewaakt. Het is een goederenwagen. Op den grond liggen zes Belgische soldaten, zwaar aan elkander vastgeketend. Zes soldaten met geladen geweer staan er bij. Het zijn mijnwerkers uit het beruchte bekken van Luik. Ze worden

305 beschuldigd, aan Duitsche gewonden de oogen uitgestoken te hebben. In hun zakken heeft men afgesneden vingers met ringen gevonden. Ze zouden al in Aken gefusilleerd zijn, maar men heeft hen doorgezonden, omdat men ze voor een rustigen krijgsraad brengen wil. De zaak zal gestreng worden onderzocht. Officieel zal er een protocol worden uitgegeven, het buitenland moet worden ingelicht. De soldaten, die ze bij hun

310 misdadig en schandelijk bedrijf betrappt hebben, reizen in den trein als getuigen mede. Ik zie met angst en vreezenaar die geketenden. God zij hun genadig. Duitsche mannen zetten hun zwijgend een kroes met drinken aan den mond. Kleine stukken brood worden in hun mond geduwd...

315 Dan zwaait het groene licht van den stationchef. De trein zet zich in beweging. Met de Duitschers verlaat ik, diep ontroerd en ontdaan, het station. Over den Rijn glanst de morgen. Als monument van geweldige kracht ligt de nieuwe Hohenzollernbrug over den machtigen stroom. Verlaten staan aan den overkant de gebouwen van de Werkbund-Ausstellung. Op de ingangspoorten van de brug, geflankeerd door de zware romaansche torentjes, verheffen zich de standbeelden, de ruitersstandbeelden van Wilhelm I en

320 Wilhelm II, fier, machtig... neo-Duitsche heerlijkheid! Maar voor mij rijst de Dom, de hooge Kathedrale. Om torens en transen en pinakels jubelt en zilvert het morgenlicht. Witte duiven klapwieken tegen het grauwe gesteente. En naar de breede portalen, over de ontzaglijke treden, spoeden menschen het godshuis binnen. De veldpriester in zijn uniform met het zilveren kruis op de borst en ik treden binnen.

325 Door de gebrandschilderde vensters dringt mat licht in het schemerige donker. Voor een zijaltaar buigt zich een priester diep ter neder... hij bidt het Confiteor, de belijdenis van de schuld der menschen. Kaarsen flakkeren tegen het eeuwenoude altaar, de geloovigen knielen in wijden boog rondom... diepe stilte... vrede... vrede... Toen we weer op de Domplatz stonden in het ijle, het reeds guldene, roodgouden licht van den dag, zeide dr. Willemsen mij, met een blik naar het station, waar we zoeven de

330

335 gevangenen hadden gelaafd, en naar den Dom waar gebeden werd voor den vrede: L'amour, l'aumône, la prière. Ce sont là nos armes de guerre. Het klonk vreemd, dat Fransch uit den mond van dien Duitschen veldgeestelijke, maar het was waar. "De versregelen stammen uit '70. Niet van nu," zei de priester mij. Ik begreep. Toen ging ieder zijns weegs.

De toestand te Parijs.

340 PARIJS, 22 Aug. (Van onzen Parijschen correspondent). Ofschoon er een duidelijke omkeer in vele kringen heeft plaats gehad, en onder de tuchtiging van den oorlog de godsdienstzin bij velen schijnt te herleven, wordt de naam van God nog altijd niet genoemd in regeeringsstukken en officieel wordt geen enkel beroep op Hem gedaan. Dit is wel in tegenstelling met Duitschland, waar de Protestantsch-imperialistische idee ook tot uiting komt in de herhaaldelijke openlijke belijdenis van God, al kan ik voor mij die officieele uitingen niet bezien zonder er een hautain rationalistisch tintje
345 aan te bespeuren. Daarom viel het mij bijzonder op, in de Madeleinekerk ter gelegenheid van de H. Mis voor het Roode Kruis, ook de vrouw van den president der Republiek, mevrouw Poincaré, onder de talrijke aanwezige aristocratische dames op te merken. Parijsche geestelijken hebben op dit oogenblik de handen vol met de verzorging van gewonden, vluchtelingen, uit de provincie naar de grens trekkende troepen enz. enz. Zij ontwikkelen daarbij een ongelooflijk groote activiteit ofschoon zij tengevolge van den dienst van vele hunner ambtsbroeders in het leger weinig talrijk zijn. Van het oorlogsveld komen aardige bijzonderheden binnen over de goede betrekkingen tusschen soldaten en aalmoezeniers. Aan dezen worden behalve de geestelijke belangen onzer strijders ook de correspondentie voor moeder of bruid, de
350 laatste wilsbeschikkingen voor het geval van den dood op het slagveld enz. toevertrouwd. En niet zelden gebeurt het, dat bij het gezellig kouten rondom het wachtvuur een soldaat den aalmoezenier een wenk geeft en in een veldtent of in een naburig boschje zijn biecht spreekt. Zondags worden de H.H. Missen te velde in verrassend groot getal door de militairen bijgewoond, zelfs degenen, die thuis nooit de parochiekerk zagen, wonen hier met christelijken ernst het H. Offer bij, opgedragen op een veldaltaar onder een boom of inderhaast vastgetimmerd op een ouden molensteen, gelijk te Bourget gebeurd is, waar er jl. Zondag 4000 onder den open hemel de Mis hoorden, 's Avonds zag men tezelfder plaatse nog 1200 Bretagners naar de Vespers tijgen. Zij lieten den rozenkrans door de vingers glijden en zongen, alsof
365 nooit menschelijk opzicht bestaan had, het "Ave Maris Stella" het "Tantum Ergo" en 't "Domine salvam fac rempublicam". Toen de Vespers geëindigd was klonk nog een lied ter eere van St. Anna in het eigenaardig Bretonsche idioom uit den mond der soldaten. Of deze herleving van den godsdienstzin van blijvenden aard zal zijn moet de toekomst uitmaken. Ik reisde onlangs met een eenvoudigen pastoor naar de banlieu. Eenige
370 soldaten, die meereisden, kwamen naar hem toe en vroegen: "Hebt u een medaille voor ons, mijnheer de abbé?" De geestelijke bleek inderdaad goed voorzien, deelde een overvloed van medailles uit en bij het afscheid gaf hij zijn priesterlijken zegen aan de soldaten, die hem knielend ontvingen. Zal men ook na den oorlog nog zulke uitingen van godsdienstzin zien? In een groot hotel van de faubourg St. Germain, toebehoorende
375 aan een zeer oud Fransch geslacht, werden dagen lang medailles aan de soldaten uitgereikt. Sommige soldaten dragen onder hun hoofddeksel briefjes mee met de mededeeling, dat zij katholiek zijn en indien ze gewond worden, geestelijke hulp verlangen. Dat de regeering haar houding tegenover de geestelijke ordes gewijzigd heeft schreef ik al vroeger. De Zusters van Liefde worden als verpleegsters gebruikt
380 voor de gewonden aan het front, en de hatelijke secretaris Augagneur heeft reeds vele aalmoezeniers aangesteld voor de vloot. De stemming, die overigens te Parijs heerscht, doet me denken aan zenuwachtige uren, welke we allen wel eens beleefd hebben, als we, des nachts wakker wordende, de overtuiging hebben, dat er "iets" gebeurt, niet wetend of een werkelijk gevaar dreigt, dan wel of onze verbeelding ons
385 parten speelt. We weten absoluut niet, wat er in België geschiedt. We vernemen, dat het Belgische leger zich terugtrekt naar Antwerpen, dat het Duitse leger de Maas overtrekt. Overwinningen uit België worden ons niet gemeld, maar dat de forten van Luik gevallen zijn zegt men ons niet. In de Vogezen schijnen de Franschen slechts overwinningen te behalen!... Nu eens vreest het publiek, dat men het te veel
390 overwinningen mededeelt, om juist het ergste te verbergen. Dan weer heeft het vertrouwen. Nu eens vreest het, dat de Duitschers ik weet niet welke verschrikkingen voorbereiden en ziet men hun troepen reeds aan de poorten van Parijs. Dan weer verwacht men, dat de vereenigde legers de Duitschers zullen verslaan. Het publiek wordt heen en weer geslingerd tusschen hoop en vrees, leeft in een wachten, dat zoo
395 ontzenuwend en verlamdend mogelijk is en verlangt niets zoo sterk, dan dat een licht schijne in de duisternis, opdat het groote gevecht eindelijk losbarste en men weet,

waaraan men zich te houden heeft. Het enthousiasme is verstomd. Handel en nijverheid staan totaal stil. Wel worden pogingen gedaan, om het werk te doen hervatten, doch dezer dagen heeft niemand lust in den arbeid. De minister van financiën heeft
400 berekend, dat er door particulieren twee milliard aan goud is opgepot, en spoort de menschen aan, dat weer in den handel te brengen. Niemand heeft er op dit oogenblik ooren naar; men wacht den uitslag af van den eersten grooten veldslag.

De "Potsdam".

405 FALMOUTH, 26 Augustus. (Reuter.) De Nederlandsche pakketboot "Potsdam" kwam van New-York met vierhonderd Duitsche reservisten en eenige Oostenrijkers. De reservisten werden krijgsgevangen gemaakt.

Verklaring van Japan.

410 TOKIO, 26 Aug. (Reuter.) Een uitvoerige verklaring deelt mede, dat de politiek van Japan, goedgekeurd door den keizer, hierin bestaat, dat onder alle toekomstige gebeurlijkheden gehandeld moet worden in overeenstemming met het verbond met Engeland, de tractaten en de ententes met de Vereenigde Staten en de verbintenissen met China. Japan zal Kiau-Tsjao aan China teruggeven en de ongereptheid van Chineesch
415 grondgebied verdedigen. Al het mogelijke zal worden gedaan, om de verdachtmakingen omtrent zijn bedoelingen, welke in Amerika bestaan en sedert jaren door een aan Japan vijandelijke beweging zijn gesterkt, te doen verdwijnen.

Na den dood des Pausen.

Het corps diplomatique.

420 ROME, 25 Aug. (Reuter.) Het Heilig College heeft hedenochtend in de troonzaal van het Vaticaan ontvangen het corps diplomatique, geaccrediteerd bij den Heiligen Stoel, dat kwam condoleeren met den dood van Z. H. den Paus Pius X. Aanwezig waren daarbij alle Kardinalen, die thans te Rome vertoeven, de Italiaansche zoowel als de
425 buitenlandsche. De ambassadeur van Oostenrijk-Hongarije, die deken is van het diplomatieke corps, hield in het Fransch een rede, waarin hij uitdrukking gaf aan de smart van het corps over den dood van den Paus. Daar Z. E. Kardinaal Serafino Vannutelli, deken van het Heilig College, wegens zijn slecht gezicht niet kan lezen, las Kardinaal Vincenzo Vannutelli uit zijn naam een in het Fransch gesteld antwoord
430 voor. De ontvangst was afgelopen te halftwaalf.

ROME, 25 Aug. (Speciale dienst van Stefani.) Het corps diplomatique werd heden door het H. College plechtig ontvangen. Alle gezanten waren in groot uniform en getooid met hunne ordeteekenen. in afwachting van de receptie stonden de groepjes: de
435 gezanten van Oostenrijk-Hongarije, Pruisen en Beieren onderscheiden zich met elkaar, terwijl de gezant van Rusland met die van België sprak. De Kardinalen bevonden zich in de troonzaal achter een hoefijzervormige tafel. In het midden zaten de Kardinaal-kamerling Z. E-della Volpe, de deken van het H. College Z. E. Serafinno Vannutelli en de onderdeken Z. E. Agliardi. In zijn antwoord op het rouwbeklag van den deken van
440 het corps diplomatique, den gezant van Oostenrijk-Hongarije, riep Kardinaal Vannutelli de voorlichting van den H. Geest in, opdat weldra aan de Kerk een andere Paus zou worden geschenken.

ROME, 26 Aug. (Speciale dienst van Stefani.) In de rede van deelneming, welke de
445 gezant van Oostenrijk-Hongarije richtte tot het H. College, verklaarde hij, dat de dood van Pius X het corps diplomatique ten zeerste had getroffen. Het corps was immers getuige geweest van dit inderdaad apostolisch bestuur, waarin het verlangen leefde om het welzijn der Kerk te behartigen. In zijn antwoord verklaarde Kardinaal Vannutelli dankbaar te zijn voor de deelneming, bij alle ernstige gebeurtenissen
450 betoond, en dezer dagen weder ondervonden. Hij hoopte, dat weldra een nieuwe Opperherder, verlicht door de voorlichting des Hemels, aan de Kerk zou geschonken worden.

Vorbereidingen voor de plechtigheden.

455 ROME, 25 Aug. (Speciale dienst van Stefani.) De Kardinalen Lualdi, Ferrari, Mercier en Lorenzelli zijn te Rome aangekomen en nemen sedert heden deel aan de congregaties van Kardinalen. De Amerikaansche Kardinalen Gibbons en O'Connell, de Braziliaan Albuquerque en de Kardinaal van Canada Bégin zullen niet op tijd kunnen aankomen, om aan het Conclave deel te nemen. In een der zalen van het Vaticaan zijn, onder leiding
460 van maestro Perosi, de koren van de Sixtijsche kapel begonnen met het repeteeren voor drie plechtige lijkdiensten, die door de leden van het H. College gedurende de laatste drie dagen van de Novendriali zullen worden opgedragen in de Sixtijsche

465 kapel. Gedurende de eerste dier H. H. Missen zal worden uitgevoerd de groote Requiem-
Mis, die Perosi componeerde, toen Leo XIII stierf. De katholieke dagbladen geven den
raad, om het geheele testament van Pius X te publiceeren. De congregatie van
Kardinalen zal hieromtrent een beslissing nemen.

Het aanstaande Conclave.

470 ROME, 26 Aug. (Speciale dienst van Stefani.) Volgens de "Giornale d'Italia," schijnt
het zeker te zijn, dat om gezondheidsredenen de Kardinalen Martinelli, Prisco en
Bauer niet zullen deelnemen aan het Conclave. Den 2den September, na het begin van
het Conclave, zullen aankomen H.H. E.E. Gibbons en O'Connell. Aan de eerste stemming
zullen slechts 57 Kardinalen deelnemen. Indien de Kardinalen Gibbons en O'Connell
475 vóór de verkiezing aankomen, zal de gekozen Paus veertig stemmen moeten krijgen. Het
aantal telegrammen van deelneming is buitengewoon groot. De Kardinalen Lualdi,
Francica Skrbenskv zullen morgen aankomen.

ROME, 25 Aug. (Van onzen bijzonderen correspondent.) Z. E. Kardinaal Mercier,
480 Aartsbisschop van Mechelen, is gisteren alhier aangekomen. De Kardinaal zag er zeer
ernstig uit en vernam met smart de laatste berichten van het oorlogstooneel, den
terugtocht van het Belgisch leger naar Antwerpen enz. Z. E. Kardinaal dr. von
Hartmann, Aartsbisschop van Keulen, is onderweg. Evenals andere kerkvorsten heeft ook
hij een herderlijk schrijven gericht aan zijn diocesanen, waarin hij zegt: "Een
485 heilige eed verplicht mij, aan het Conclave deel te nemen en zoo zal ik naar Rome
gaan, hoe smartelijk het mij ook valt in dezen ernstigen oorlogstijd mijn trouwe
kudde te verlaten.

Men zie verder voor den Oorlogstoestand het Tweede Blad en de Laatste Berichten.

490 Amsterdam, 26 Aug. 1914.

BUITENLAND.

DUITSCH E OORLOGSTAKTIEK.

Het "Journal des Débats" meldt, hoe de Duitse kruisers "Göben" en "Breslau" bij hun
beschieting van Bona en Philippeville te werk zijn gegaan. Heel in de vroegte
495 vertoonden zij zich voor die havens, met een Engelsche en een Russische vlag in top.
Een van hen vroeg zelfs om een loods, alsof hij het anker wilde uitwerpen. Nadat hij
de inlichtingen had ontvangen, die hij wenschte, zond hij den loods terug en opende
het vuur op de nog slapende stad. De goed berekende schoten waren voornamelijk op de
500 militaire gebouwen gericht. Zij richtten echter weinig schade aan, behalve te
Philippeville, waar een granaat, die in een van de militaire magazijnen sprong, tien
man doodde. Zooals men weet zijn de "Göben" en de "Breslau" van het kader der
Duitse vloot geschrapt en aan de Turksche Regeering overgedaan. Indien het waar is,
wat het "Journal des Débats" mededeelt, dan is dat maar goed ook. De commandanten
noch de bemanning hadden bij een eventueel treffen met een vijandelijk eskader veel
505 consideratie te hopen. Ook is nu herhaaldelijk in dagbladberichten uit België melding
gemaakt van groepen burgers, die door Duitse soldaten gedwongen werden, in het
front van een voortmarcheerenden Duitschen troep te loopen ter beschutting. Voor
zoover ons bekend, is dat nog niet officieel geconstateerd. Na het werpen van bommen
op Antwerpen in den nacht, ook op een hospitaal en op een gebouw, waarin thans
510 vertegenwoordigers van vreemde mogendheden verblijf houden, wordt het zeker wel tijd,
dat de Duitse Generale Staf eens openlijk aan de wereld mededeelt, of deze
tactische grepen (geen krijgslisten, maar krijgsstreken) ook in zijn mathematische
berekeningen zijn opgenomen, dan wel of ze door de vijandelijke berichtgevers totaal
verzonnen zijn. Voor Duitschland is dit laatste te hopen.

515

GEMENGDE BERICHTEN.

Drukfout.

In ons telegrafisch verhaal: "Op eerewoord"... gisteren onder oorlogsnieuws vermeld,
staat dat de bevolking van Arendonck naar Brussel vluchtte. Men leze voor Brussel:
520 Reusel, het Hollandsche grensplaatsje.

Dankbaarheid.

De Duitse regeering heeft door middel van den commandeerenden generaal, die het
bevel voerde over de troepen, welke door Luxemburg zijn heengetrokken, en die - de
525 generaal - thans het Luxemburgsche gebied weer heeft verlaten, de regeering en de
bevolking van het groothertogdom hartelijk laten bedanken voor de goede ontvangst en
de vriendelijke behandeling. Een en ander was boven allen lof verheven. De bediening
was prompt en civiel. De regeering te Berlijn is over Luxemburg dan ook buitengewoon

tevreden – beter dan over België.

530

Generaal Leman.

Het bericht, dat de verdediger van Luik, generaal Leman, reeds met de eerste Belgische gevangenen naar Duitschland zou zijn overgebracht, is onjuist. Pas sedert Zondag j.l. bevindt de generaal zich in Duitse gevangenschap, nadat het fort, van waaruit hij zijn bevelen gaf, door het vernietigende vuur der zware Duitse artillerie was gedwongen, zich over te geven. Generaal Leman werd door de aanstormende Duitse soldaten half bewusteloos gevonden onder de puinhoopen van het in elkaar geschoten fort. Hij werd door de Duitse officieren zeer kameraadschappelijk ontvangen en behandeld. De Duitse opperbevelhebber, generaal von Emmich, liet hem den degen, dien hij wilde afleggen, behouden als erkenning van zijn moed en dapperheid. Maandag j.l. is generaal Leman te Aken aangekomen, waar hij met een Duitsch majoor in een hotel logeerde. Den volgenden dag reisde hij over Keulen naar een Duitse vesting.

545

Tegen de bordeelen.

Men schrijft ons uit Berlijn: Men kan er over denken hoe men wil, maar men moet erkennen, dat de oorlog een grooten christelijken ernst ook in kringen heeft gebracht, waar deze tot dusver allesbehalve in die mate werd geopenbaard. Niet alleen hoort men thans beurslui en liberale politici met eerbied gewagen over de Voorzienigheid, maar ook komt het geheele officieele Duitschland, met den Keizer en de regeering aan het hoofd, openlijk uit voor een belijdenis van God, als wij tot dusver ontwend waren. En terwijl van die zijde de medewerking in de bestrijding van volkszonden wel eens te wenschen overliet, gaat men in officieele kringen thans het particulier initiatief voor met de bestrijding van b.v. het alcoholisme en het gevaarlijke tweemanschap van Wijntje en [e]Trijntje. Langen tijd werd in Berlijn het bordeelwezen vooral in de zoogenaamde "Animier neipen" schaamteloos geduld. Maar de oorlog heeft als een volksmissie gewerkt, en de bevolking duldt thans deze hollen van zonde niet meer. Gisteren heeft de Commissaris van politie een besluit uitgevaardigd, volgens hetwelk binnen 24 uur alle kellnerinnen en zoogenaamde "Büfettmamsels" moeten verwijderd worden op straffe van sluiting der gelegenheden, waarin zij werkzaam waren. Tengevolge van dit besluit hebben thans deze juffers haastig haar koffers gepakt. Velen trachten naar hun Heimat in Rusland en Frankrijk terug te keeren.

565

Paus Pius X.

De "Osservatore Romano" verscheen in het nummer, dat wij heden ontvingen, met rouwrand, het blad bevat het overlijdensbericht des Pausen en zegt in een lofrede op Z. H. Pius X o. a.: "De zachtaardige en engelachtige Paus Pius X heeft de oogen gesloten, geslagen door den schrik over het vreeselijk schouwspel van den oorlog. De geschiedenis zal oordeelen, dat zijn voornaamste en aanhoudende zorg was: de eer van God en de christelijke wedergeboorte der volkeren."

570

Schandelijk geschrijf.

Terwijl alle Duitschers eendrachtig aan de Fransche en Russische grenzen strijden, waagt een Duitsch Hetz-blad als de "Hannoversche Courier" het de volgende ontboezeming op te nemen: "De gruweldaden, aan onze gewonden gepleegd, stempelen de Belgen van beiderlei geslacht tot bloeddorstige dieren. En zoo iets moet men beleven in het christelijk België met zijn ultramontaansche regeering en zijn 70.000 geestelijken! Wij hebben hier in zekere mate te doen met een herhaling van den Bartholomeus-nacht, met de bloedbruiloft..." Men weet niet – aldus de "Köln. Volksz." – waarover men zich meer moet verwonderen: over de onwetendheid van het blad of over zijn boosheid. Ieder, die België ook slechts eenigermate kent, weet, dat geen deel van de bevolking van dit land minder onder ultramontaanschen invloed staat dan het gebied, waar de bedoelde gruwelen zijn gepleegd. Het is het brandpunt van een geheel andere wereldbeschouwing dan die der "ultramontanen". Wij willen geen enkele godsdienstige of politieke richting verantwoordelijk stellen voor hetgeen rondom Luik gebeurd is; maar dat er veel radicalisme en fanatieke godsdienstaat voorkomen, is bekend. Het is inderdaad idioot, de gruwelen, hier en daar door enkelingen gepleegd, op rekening te stellen van het... ultramontanisme!

590

Het avontuur van een Franschen vliegenier.

Onze Parijsche correspondent schrijn ons d.d. 20 Aug.: Gisteren vernam ik een staaltje van de avontuurlijke slimheid van een militairen vlieger. Een cavalerie-kapitein, die thans een vliegmachinebestuurt, zag zich, na een langen verkenningstocht, ter oorzake van een "panne" verplicht te landen op twintig

595 kilometer afstand van het Fransche leger. Een grondig onderzoek wees uit, dat de
"panne" onherstelbaar was. Intusschen hadden de Duitschers de aanwezigheid van den
vreemden aviateur opgemerkt en een uhlanenluitenant kwam in vliegende vaart
aanrennen. Koelbloedig sloeg nu de vlieger de pijp van zijn oliereservoir stuk en
wachtte kalm den uhlaan af, wien hij bij diens naderen een kogel door het hoofd joeg.
600 Daarna stak hij zijn met olie gedrenkt toestel in brand, sprong op het paard van den
gedooden uhlanen-luitenant en reed veilig naar zijn legerafdeeling terug, tevergeefs
achtervolgd door eenige dragonders.

Japan's oorlogsverklaring.

605 In den officieelen tekst der Japansche oorlogsverklaring wordt gezegd, dat "het
optreden van Duitschland Groot-Britannië, onzen bondgenoot, dwong tegen dat land de
vijandelijkheden te beginnen", en, dat Duitschland nu in Kiaotsiau, het in China
gepachte gebied, begonnen was met oorlogsvoorbereidingen, terwijl zijn
oorlogsschepen, die de zeeën van Oost-Azië doorkruisten, onzen handel en dien van
610 onzen bondgenoot bedreigden. De vrede van het Verre Oosten is dus in gevaar." Van die
Duitsche oorlogstoebereidselen was hier in Europa niets bekend!

De priesters in den Elzas.

615 Herhaaldelijk duiken berichten op, dat katholieke geestelijken in den Elsas zich aan
de zijde der Fransche troepen zouden hebben geschaard en zelfs uit hinderlagen zouden
schieten op het Duitsche leger. Zelfs zouden verscheidene priesters naar oorlogsrecht
zijn gefusilleerd. Thans maakt de bisschop van Straatsburg bekend, dat hij gedurende
tien dagen na den slag bij Mühlhausen overal heeft geïnformeerd en nagevorsch, doch
620 nergens de bevestiging ontving van het gerucht, dat katholieke geestelijken zouden
zijn gevangen genomen of gefusilleerd. De bisschop verzocht met dergelijke
lasterberichten op te houden of, indien een enkel gerucht waarheid mocht bevatten, de
schuldigen met name aan te geven bij het bevoegde gezag.

DE OORLOG.

Van der Bilt aan het woord.

625 BERLIJN, 25 Aug. (Wolff's bureau). De "Breslauer Zeitung" bevat een interview met Van
der Bilt. Deze liet zich aldus uit: "Ik aarzel niet het de grootste schande van de
20e eeuw te noemen, dat Engeland de hand leende tot de afschuwlijkste misdaad, welke
sinds het bestaan der beschaafde volkeren bedreven is geworden door het waanzinnige
630 fanatisme en het dolle chauvinisme van de vereenigde Fransche decadente en de
Russische barbaarsche natiën. Ik ben ervan overtuigd dat de geschiedenis haar
eenstemmig vloekvonnis over de staatslieden van Engeland nog sterker zal uitspreken
dan over Frankrijk en Rusland. Ik kan niet gelooven dat de Britsche regeering het
volk lang achter zich zal hebben. Ik geloof veeleer dat dit volk de verantwoordelijke
635 staatslieden veeleer spoedig ter verantwoording zal roepen en dat Engeland den oorlog
zoo spoedig mogelijk zal beëindigen. Naast Amerika heeft Engeland het grootste belang
bij het behoud van Duitschland. Het gedegeneerde Frankrijk is waard, dat het ten
ondergaat. Wie zooveel kultuur ontwikkelt als Duitschland, wie door tucht,
organisatie, vlijt en scheppend vermogen de bewondering weet af te dwingen, zoewel
640 van het heden als van de toekomst, heeft het volste recht om te leven, om te
bloeien."

Geruchten.

645 HULST, 25 Aug. (Eigen bericht). Te Clinge hoort men gedurig kanongebulder in de
richting van Antwerpen en Mechelen. Hoogstwaarschijnlijk betreft dit het inschieten
der kanonnen. Volgens een loopend gerucht hebben de Belgische koningin en de prinsen
Antwerpen verlaten en zijn naar Engeland vertrokken. De bezetting der stad Brussel
bedraagt 10.000 man.

De forten van Luik.

650 BERLIJN, 23 Aug. (Eigen bericht). De forten van Luik zijn nog slechts ruïnen. Onze
zware artillerie heeft elk der forten met eenige schoten verwoest. De
pantserbewapening en het beton vloog dikwijls bij het eerste schot in de lucht,
zoodat men de verdedigers der nog niet verwoeste forten, teneinde hen van het
655 nuttelooze van verderen tegenstand te overtuigen heeft uitgenoodigd, zelf de
verwoestingen te komen zien. Weldra verschenen dan ook, na eenige schoten, de witte
vlaggen op de forten. Luik heeft het Duitsche leger geen seconde langer opgehouden
als voorzien was.

660 **De Fransche regeering over de Fransche nederlaag.**

PARIJS, 25 Aug. (Reuter). Een communiqué van het ministerie van oorlog over den toestand in Lotharingen luidt: Gisteren deden wij vier malen een tegenaanval uit de stellingen, welke wij ten noorden van Nancy bezetten, en brachten den Duitschers groote verliezen toe. Wij behielden de volle vrijheid om partij te trekken van ons spoorwegnet. Men moet betreuren, dat het doel van den aanval niet werd bereikt, doch ons defensief is ongeschokt, terwijl de vijand vermoeid is. Sommige gedeelten van ons nationaal grondgebied zullen door de gebeurtenissen te lijden hebben. Duitse troepen, die behooren tot een divisie, welke afzonderlijk opereert aan den uitersten rechtervleugel, drongen door tot de streek Roubaix-Tourcoing, dat slechts door eenige buurttroepen was verdedigd. De regeering en de militaire overheden, welke aan het land slechts de geheele waarheid meededen versterken het leger door bewijs te geven van volkomen vertrouwen. De overwinning hangt af van onze volharding en onze onverschrokkenheid.

675 **Oostenrijk en Italië.**

PARIJS, 25 Aug. (Reuter). De "Eclair" verneemt uit Rome, dat de "Secolo" het volgende bericht bevat: "Ondanks alle logenstraffing van de Oostenrijksche regeering wordt verzekerd, dat Oostenrijk mobiliseert op de Italiaansche grens te Trente en te Innsbruck, waar het reeds 70,000 soldaten onder de wapenen zou hebben."

680

Weenen bedreigd?

PARIJS, 25 Aug. (Reuter). Het "Petit Journal" verneemt uit Weenen, dat de Keizer bevolen heeft de hoofdstad in staat van verdediging te brengen. De "Figaro" zegt, dat de overwinning der Russen in Oost-Pruisen op den loop van den oorlog een beslissenden invloed zal hebben vooral vanwege de approviandeering van Duitschland.

685

Durazzo in nood.

PARIJS, 25 Aug. (Reuter) De "Excelsior" verneemt uit Rome, dat de toestand te Durazzo wanhopig is en de bevolking sterft van den honger.

690

Een Fransch bericht.

LONDEN, 25 Aug. (Reuter) Wij vernemen, dat hedenochtend een lang telegram is ontvangen van den Franschen minister van Buitenl. Zaken, waarin gemeld wordt, dat de Franschen gisteren in Lotharingen een tegenaanval deden en de Duitschers ernstige verliezen leden.

695

De koning van Wurtemberg naar het oorlogsterrein.

STUTTGART, 25 Aug. (Wolff's bureau). De koning begaf zich hedennacht met zijn adjudant voor korten tijd naar het slagveld. Zijn vertrek werd door de menigte met gejubel begroet.

700

Na den Dood des Pausen.

ROME, 25 Aug. (Stefani's bijzondere dienst). Hedenochtend werd in tegenwoordigheid der leden van het kapittel van Sint Pieter de vijfde Requiem-Mis opgedragen voor de zielernst van wijlen Z. H. Pius X. De voorbereidende maatregelen voor het Conclave worden voortgezet. Hedenochtend om 10 uur hield het H. College zijn gewone bijeenkomst.

705

Laatste Berichten.

710 **REQUIEMMIS VOOR Z.H PAUS PIUS X.**

In de St. Jacobuskerk, te 's Gravenhage, werd hedenmorgen een plechtige Requiemmis opgedragen voor de zielernst van Z.H. Paus Pius X. Voor de kerk stond de menigte, druk besprekend de oorlogstelegrammen en bewonderend starend naar de talrijke equipages en auto's. In de kerk was een nog grootere menigte, stil neerzittend en overwegend het plechtig oogenblik. Het hoofdaltaar was in een chappelle ardente herschapeu. Blank schitterde het zilver der talrijke candelabres tegen het zwart der draperieën. Het meest trok voortdurend de aandacht de katafalk met haar zinnebeeldige beteekenis en daarop een witzijden kussen met gouden borduursels afgezet, dragend de pauselijke tiaar en daaromheen de diplomaten in ambtsgewaad: de gezant van Rusland naast dien van Oostenrijk, Spanje en België, dan Amerika, Italië, Portugal enz. Allen geschaard om de katafalk, verbeeldend te dragen het stoffelijk overschot van Pius, den Vredevorst bij uitnemendheid. Boven de wierookgalmen klonk de schoone klaagstern van den solist: "Dies Irae, Dies lila", zoo ooit dan heden van verheven toepassing, en vervolgens het: "Requiem aeternam dona eis Domine".

725

Uit Antwerpen.

ANTWERPEN, 26 Augustus. (Van onzen Belgischen oorlogscorrespondent). Ten einde een herhaling van een Zeppelin-aanval zooveel doenlijk te voorkomen, waren gisterenavond geen lichten ontstoken. Antwerpen verkeerde nagenoeg in volslagen duister. Alleen enkele schemerlichten, die noodwendig aan moesten blijven, brandden nog, b.v. bij de brandseinen enz. In de werkplaatsen, waar 's nachts gewerkt moet worden, behelpt men zich meestal met kaarsen! Geen tram, geen auto, geen rijtuig reed door de stad. Alles was van de straat en de enkele voetganger had moeite zijn weg te vinden. Heden wordt op de Keiserley een markt gehouden van voedingswaren.

Het Conclave.

KEULEN, 24 Aug. (Eigen bericht). Z. Em. kardinaal von Hartmann heeft in gezelschap van zijn geheim-secretaris Berghaus, de reis naar Rome aanvaard. Hij is vertrokken naar München met den eersten Rijnlandschen D-trein, die sedert de mobilisatie weder rijdt. De spoorwegmaatschappij had hem zoo voorkomend mogelijk een salonrijtuig ter beschikking gesteld. De beide wij-bisschoppen dr. Muller en dr. Lausberg, de vicaris-generaal Mgr. dr. Kreutzwald, het domkapittel en vele bekende Katholieken namen bij het station Keulen-Deutz afscheid. Van Miinchen uit reist Z. Em. met kardinaal von Bettinger.

Een gevecht?

PUTTEN, 25 Aug. (Eigen bericht.) Een gevecht schijnt plaats gevonden te hebben tusschen Duffel en Mechelen. Men hoorde gedurende den geheelen morgen hier kanongebulder.

DE OORLOG.

Het geheim van den grooten slag. — Duitschland en België. — Een rede van lord Kitchener of: de gebalde vuist van John Buil. — De Russen in Oost-Pruisen.

Het geheim van den grooten slag.

Rondom den grooten slag hangt de sluier eener diepe geheimzinnigheid. Men komt alleen te weten dat hij aan den gang is, dagen duren kan en dat aan weerszijden geweldige verliezen worden geleden. Doch verder niets! De communicaties zijn afgebroken, het front is te groot, te ontzaglijk — het zal vermoedelijk dagen duren eer men weet aan welke zijde de definitieve overwinning is. Volgens de "Echo de Paris" beschikten de Fransche troepen tusschen Charleroi en Longwy over drie legers elk van drie korpsen, te zamen ongeveer 400.000 man, waarbij dan nog 40.000 Engelschen. De Duitschers telden 700.000 à 800.000 man, die uitnemende stellingen bezetten. Na een heldhaftigen aanval moesten de troepen der verbondenen met groote verliezen terugtrekken voor een overmachtigen vijand, na echter de Pruisische garde vrijwel gedecimeerd te hebben. De verliezen der Duitschers waren zóó groot, dat ze geen tegenaanval konden ondernemen. Verscheidene Fransche bladen merken op, dat het voor Frankrijk voldoende is den opmarsch der Duitschers te vertragen, daar in het Oosten Duitschland steeds ernstiger bedreigd wordt. De "Figaro" zegt, dat de graanoogst in Oost-Pruisen nog te velde staat, en nu door den opmarsch der Russen vernield wordt, waardoor een belangrijk deel van Duitschland's levensmiddelenvoorraad verdwijnt. De snelle opmarsch der Russen kan dit gevaar tot een catastrophe maken en bedreigt ernstig het economisch leven van vele groote steden. Ook de Engelschen zijn over het verloop van den slag tot dusverre tevreden. "Wij hebben", zeide minister Asquith gisteren in het Lagerhuis, "van generaal French vernomen, dat de reeds gemelde terugtrekking van zijn troepen op een nieuwe stelling goed ten uitvoer is gebracht, al was het dan ook met belangrijke verliezen. De Britsche troepen hadden het hard te verantwoorden, maar zij slaagden er in den vijand van zich af te schudden. Het is niet wenschelijk thans nog meer mede te deelen, behalve dan nog dit bericht van generaal French, dat onder de Britsche troepen, de snelle marschen en het harde vechten ten spijt, een goede geest heerscht. De Engelschen verloren, naar zijn schatting, meer dan tweeduizend man." De Fransche legatie te 's Gravenhage ontving gisterochtend het volgende telegram uit Parijs: "De slag, over het algemeene front der troepen aangevangen, duurt reeds twee dagen, zonder dat de Deutsche strijdkrachten, aanzienlijker in getalsterkte, de stellingen hebben kunnen aantasten van het Fransch-Engelsche leger, dat zich gereed maakt om tot het offensief over te gaan, daarbij op buitengewone sterke stellingen steunende. In de gevechten, welke reeds hebben plaats gehad, hebben twee Fransche divisies vrij zware verliezen geleden, maar de Deutsche troepen, en met name het garde-legerkorps, hebben nog veel aanzienlijker verliezen geleden. "Het moreel van het Engelsch-Fransche leger blijft uitstekend."

Duitschland en België.

Welk een geest van verbeterde woede de Duitschers bezielt tegenover de Belgen, die hun
 795 een snelle afrekening met den "erfvijand" zóózeer bemoeilijkt hebben, blijkt uit het
 geheele optreden tegenover het heldhaftige arme Belgenland. Aan de Keulsche
 avondbladen werd n.l. gisteren uit Aken geseind, dat, volgens een aldaar ontvangen
 mededeeling, de "regierungspresident" v. Sandt te Aken benoemd is tot hoofd van het
 800 bestuur van België, voor zoover dit in bezit van Duitschland is. België wordt dus
 ver-Duitscht: Luik, Namen (ook deze stad heet reeds sinds gisteren in het bezit der
 Duitschers) alsmede Brussel. En Antwerpen zal men van uit de lucht trachten te
 teisteren door het werpen van bommen en andere ontplofbare stoffen uit vliegtuigen of
 luchtschepen. Daarom trent (men zie over dit gebeurde nadere bijzonderheden in een
 daarover ontvangen afzonderlijke correspondentie), deelt de Belgische legatie te 's
 805 Gravenhage de volgende bijzonderheden mede: "In den nacht van 24 op 25 Augustus
 heeft, gelijk reeds gemeld werd, een Zeppelin-luchtschip op eenige hoogte boven
 Antwerpen gemanoevreerd en achtereenvolgens acht bommen geworpen van groote
 explosieve kracht. Blijkens het onderzoek van het parket zijn 10 personen, allen
 onschuldige burgers, waaronder vier vrouwen, gedood en acht gewond, waarvan
 810 verscheidene doodelijk. (Bij nader onderzoek is gebleken dat er 8 doden en ongeveer
 20 zwaar gekwetsten zijn. Red.). Eén bom is ontploft boven het paleis waar de
 Koningin en hare kinderen verblijf hielden. De materiele schade is aanzienlijk. Dit
 bombardement vormt een schending van art. 26 van het Vierde Haagsche Verdrag:
 Reglement betreffende wetten en gebruiken van den oorlog te land.
 "Verder doet de Belgische legatie mededeeling van de volgende verklaring van den
 815 Belgischen minister van buitenlandsche zaken: De Belgische gendarmerie maakt deel uit
 van de geregelde troepen. In tijd van vrede heeft ze tot taak te waken voor de
 handhaving van orde en veiligheid, in tijd van oorlog werkt zij samen met het leger
 tegen den vijand. Zij staat onder het opperbevel van den minister van oorlog en hare
 begroting wordt door dezen bij het parlement ingediend. De gendarmen hebben een
 820 bijzonder uniform, dragen zichtbaar de wapenen, nemen de wetten en gebruiken van den
 oorlog in acht. Zij hebben verantwoordelijke chefs, ondergeschikt aan den minister
 van oorlog en hunne organisatie is bij de wet geregeld. Het kader en manschappen zijn
 voortdurend in actieven dienst. Het zou dus een schending zijn van artikel 1 van het
 825 Vierde Haagsche Verdrag, dat door Duitschland is onderteeekend, wanneer hunne
 hoedanigheid van oorlogvoerenden werd miskend." Het spreekt vanzelf dat de Belgische
 bladen over het hierboven vermelde bombardement één en al verontwaardiging zijn.
 Terwijl het "Handelsblad van Antwerpen" spreekt over een "onmenselijke,
 beestachtige, afschuwelijke wijze van oorlogvoeren", noemt de "Nieuwe Gazet" deze
 830 bommenwerperij een "weergalooze schandaad." "De triomf zijner wetenschap heeft het
 Deutsche volk tot den laagsten trap van dierlijkheid doen dalen, zegt het blad. Een
 stad beschieten die zich verdedigt, waarvan ieder burger den toegang aan den vijand
 betwist, die uit al haar vuurmonden dood en vernieling braakt over de belegeraars,
 daar is nog altijd wat voor te zeggen. Maar bij een aanval als die waarvan onze stad
 nachts het voorwerp was, houdt alle begrip van menselijkheid op."
 835 Behoort ook het Belgische volk tot het "schadelijk gedierte" dat volgens "Die Welt am
 Montag" moet worden uitgeroeid? Of heeft dit blad bij het neerschrijven dezer
 uitdrukking alleen gedacht aan Rusland, aan het Tsarisme, aan het Pan-Slavisme? "De
 strijd met Frankrijk", zoo lezen we, "moet worden uitgevochten tot het bittere einde
 840 doch gevoerd in den goeden geest. Wij hebben niet te doen met een schadelijk
 gedierte, dat moet worden uitgeroeid, doch met een eerlijken vijand met wien
 naderhand een eerlijke rechtvaardige vrede mogelijk is. Uit militaire overwegingen
 moeten wij Frankrijk overwinnen, maar als wij het overwonnen hebben, willen wij het
 niet vernietigen. Dit volk van beschaving behoudt ook na den oorlog zijn recht op
 845 bestaan. Wij wijzen daarom met beslistheid de plannen af van fantasten, die reeds nu
 een programma voor de verbrokkeling van geheel Frankrijk opstellen. Neen, vernietigen
 willen wij alleen het Tsarisme. Frankrijk willen wij behouden. Wij willen den oorlog
 zóó voeren en Frankrijk zóó overwinnen, dat het na den vrede mogelijk zal zijn samen
 met Frankrijk een Europeesche beschavingsgemeenschap te vestigen, evenals Bismarck in
 850 1866 reeds dacht aan een later te sluiten vredesbondgenootschap met Oostenrijk-
 Hongarije". Eenzelfde politiek advies geeft de... "Vorwärts" - het Duitsch sociaal-
 democratische partij-orgaan. "Zooals Bismarck in 1866 het overwonnen Oostenrijk een
 gouden brug gebouwd heeft, waarover het den weg van bondgenootschap kon opgaan, moet
 ook thans de weg tot overeenstemming tusschen de groote beschaafde natiën
 855 openblijven. Wij moeten derhalve het oog gericht houden op een staatkunde, welke niet
 door veroveringen en verstoringen van de eenheid en de onafhankelijkheid van
 andere naties de onzalige vijandschap met de westelijke mogendheden ten eeuwigen dage
 bestendigt, en welke daardoor Rusland zelf, nadat het een nederlaag heeft geleden,

860 weer in de positie zou brengen van den vreeselijken en ondragelijken scheidsrechter
van Europa. Voor ons blijft de eenige vijand: het Tsarisme. De oorlog moet niet ten
doel hebben veroveringen te maken en in plaats van de Engelsch-Russische
wereldheerschappij een nieuwe te vestigen, doch op vrijmaking der natiën, op hun
bevrijding van het Tsarendom, op vrijheid en onafhankelijkheid voor Polen en Finland,
op vrije ontwikkeling; ook voor het groote Russische volk zelf, op verlossing van
865 twee beschaafde naties uit het onnatuurlijk bondgenootschap met het Tsaristisch
barbarendom. "Dit was het doel, dat het Duitsche volk geestdriftig en offervaardig
heeft gemaakt. Dat dit dus de uitkomst moge zijn, daarvoor heeft de staatkunde thans
te waken". Generaal Von Bernhardi denkt er in zijn boek: "Deutschland und der nächste
Krieg" anders over, naar men weet. Voor hem moet het resultaat van dezen oorlog de
870 verwezenlijking worden van de leuze: "Deutschland Deutschland über Alles"; moet de
oorlog voor het "grosse Vaterland" uitloopen op: Weltmacht oder Niedergang –
wereldheerschappij of ondergang! Met het opslokken van het bezette gedeelte van
België is, zooals we zeiden, reeds begonnen. Naast "regierungspräsident" Von Sandt,
die met het burgerlijk bestuur belast wordt, is het militaire door den keizer
opgedragen aan generaal-veldmaarschalk Von der Goltz, die den titel voert van
875 gouverneur-generaal.

Een rede van lord Kitchener of: of de gebalde vuist van John Bull.

Lord Kitchener, de nieuwe Britsche minister van Oorlog geeft voor dit theatraal
vertoon geen penny. Niemand, zoo zeide hij gisteren in het Hogerhuis, kan voorspellen
880 hoelang de oorlog duren zal, doch zeker is het, dat zij tot een goed einde moet
worden gebracht. Wel zal de strijd de hulpbronnen van het land sterk aantasten en
belangrijke opofferingen van het volk eischen, maar deze zullen gaarne worden
gebracht voor de eer van Groot-Britannië en het behoud van zijn positie in de wereld.
Bovendien zullen zij worden gedeeld door de koloniën. De operaties, die aan het
885 Britsche expeditieleger zijn opgedragen, eischen de grootste kalmte van de soldaten
en de grootste bekwamheid van de aanvoerders. "Ik heb den opperbevelhebber
telegrafisch verzocht", zoo vervolgde Kitchener, "de troepen geluk te wenschen met
hun schitterend optreden. Wij allen zijn trotsch op hen. "Wij weten hoe zeer het
890 Fransche volk de spoedige hulp waardeert, welke wij in staat waren het bij het begin
van dezen oorlog te verschaffen. Het is duidelijk, dat niet alleen de moreele maar
ook de materieele steun, welken onze troepen verleenen, factoren moeten zijn van
hooge militaire beteekenis, wat betreft de beperking van het terrein en den duur der
vijandelijkheden. Hadden strategische overwegingen het toegelaten, dan zouden wij zij
aan zij hebben gestreden met het Belgische leger in zijn prachtigen strijd. Ofschoon
895 ons dit voorrecht was ontzegd, is België toch overtuigd van onze sympathie en onze
verontwaardiging over de slagen die dit land troffen en van ons vast besluit het waar
te maken, dat zijn offers niet nutteloos werden gebracht." Op deze woorden volgde
luid applaus.

En wat nu Engeland's strijdkrachten betreft – legde lord Kitchener er den nadruk op,
900 dat de landen, waar algemeene dienstplicht heerscht, bijna hun geheele mannelijke
bevolking in het veld hebben gebracht, terwijl Groot-Britannië bij zijn systeem dit
niet had gedaan en thans nog kan wijzen op uitgebreide reserves zoowel in het
moederland als in de koloniën. Terwijl laatstgenoemde talrijke hulpstroepen voor het
leger te velde zenden, beantwoordt het moederland loyaal het beroep, dat op zijn
905 plichtbesef gedaan is. Meer dan zeventig bataillons zijn gevormd door vrijwilligers
voor den dienst in het buitenland. Van de vorming van een tweede leger van
honderdduizend man kan men feitelijk al zeker zijn en achter dit leger staan nog weer
reservetroepen. Terwijl de tot een maximum opgevoerde krachten van de vijandelijke
landen voortdurend aan het afnemen zijn, zal het Britsche Rijk versche krachten in
910 toenemend aantal aan zijn veldleger kunnen toevoegen. Daarom vertrouwde hij dan ook
dat de natie voor een oorlog, die lang aanhield, nieuwe offers niet zou weigeren. Dat
belooft dus iets! Deutschland wil vechten tot het bittere einde, Engeland eveneens,
Frankrijk en Rusland houden zich aan hetzelfde compliment. Indien nu Japan er nog een
expeditieleger van 200 à 300.000 man voor over heeft om Deutschland te helpen
915 bestrijden, en ook Italië, dat anderhalf à twee millioen man in den strijd kan
werpen, zich tegen Oostenrijk-Duitschland's bondgenoot begint te roeren, wie dit dan
het uitsterven van dezen wereldbrand kan overzien!

DE "TENNESSEE."

920 De Amerikaansche kruiser "Tennessee" vertrekt nog deze week van de kust van Hoek van
Holland op de terugreis naar Amerika.

ROODE KRUIS.

925 De Nederlandsche kolonie te Brussel wenscht eene ambulance tot stand te brengen en doet daartoe een beroep op de Nederlandsche bevolking om financiëelen steun. De gelden zullen gezonden worden naar het Nederlandsch Gezantschap te Antwerpen. Tot het in ontvangst nemen van giften hebben zich eenige Haagsche dames bereid verklaard.

De Russen in Oost-Pruisen.

930 Wat de operaties der Russen in Oost-Pruisen en hun gestadig voortdringen aldaar betreft, wordt uit St. Petersburg door Reuter gemeld dat de tot dusverre door de Russen geleden verliezen het "gevolg zijn van het onwrikbaar besluit van de massa om met den vijand slaags te raken. De jagers te paard in het centrum hebben weliswaar
935 is feitelijk in Oost-Pruisen in een hoek gedrongen. Gewonde officieren, die te Sint Petersburg zijn aangekomen, weten te vertellen van de vrees der Duitschers voor de Russische cavalerie en bajonetten en dat men den Duitschen soldaten heeft wijsgemaakt, dat de Russen hun land willen wegnemen en hen tot slaven maken." Dat de Russen in Oost-Pruisen leelijk huishouden en er meester zijn, wordt zelfs erkend van
940 Duitsche zijde. De grens, zoo heet het, is onbeschermd en vormt geen strategisch geheel. Een deel der grensdistricten moest daarom aan zijn lot worden overgelaten. Dit was een militaire eisch in verband met den geheelen loop van den oorlog. Doch deze te voren verwachte episode is niet van beteekenis, al moge zij, wegens de wreede wijze van oorlogvoeren van den Russischen kant, ook zwaar drukken op de bevolking aan
945 de grens.

GEMENGD NIEUWS.

De gesneuvelde baron van Zuylen.

950 Wij hebben reeds medegedeeld, hoe baron van Zuylen van Nyevelt den 12en Augustus tusschen Luik en Namen door een schildwacht werd aangeropen, terwijl hij in zijn auto voorbij reed; de schildwacht schoot, en de chauffeur en de passagier werden beiden dood geschoten. In de "Journal des Débats" van 14 Augustus vinden wij nu een aanvulling van dit bericht, meldende dat de doodgeschoten Van Zuylen de voorletter heeft van E., en dat hij niet de zoon, doch een neef is van den voorzitter van de
955 "Automobile Club de France." Hieruit volgt dus, dat het een gelukkig misverstand is geweest, toen men hier te lande meende, dat de doodgeschoten baron Van Zuylen de eenige zoon was — een jaar geleden kwam een andere zoon van den eigenaar van het kasteel Haarzuylens bij Utrecht om het leven bij een auto-ongeluk buiten Brussel, — van dezen, van geboorte Nederlandschen edelman, wiens zoon dus de toekomstige
960 erfgenaam is van het mooiste kasteel, dat wij in ons land kennen. ("Hbl.")

Uit de Mijnstreek.

Men schrijft ons uit de mijnstreek: Een heel troepje mijnwerkers trok voor een paar weken uit de mijnstreek naar Duitschland, om zich onder de wapenen te begeven. 't
965 Schijnt dat Duitschland voorloopig hun diensten niet behoeft, althans meer dan de helft is na een kort verblijf te Keulen, Trier of elders, hierheen teruggekeerd. Ook in de mijnstreek kan men de waarheid bevestigd zien van het oude, Duitsche gezegde: wanneer de menschen ten oorlog oprukken, gaat de hemel open. Onder de vreemde, verdwaalde schaapjes, waarvan wel 90 pCt. geen herder en geen schaapstal meer kenden,
970 kan men zachtjes aan een toenadering bespeuren tot den Goeden Herder. Mocht de oorlog menigeen terugvoeren!

De Haagsche nachtsociëteiten.

975 Naar aanleiding van klachten over den overlast, die omwonenden hadden van z. g. nachtsociëteiten en andere inrichtingen, waarvan vermoed werd, dat er sommige bepalingen van politieverordening of Drankwet werden overtreden, is de politie van de afdeeling Drankwet tegen enkele dier gelegenheden opgetreden. Zoo werd een zeer beruchte inrichting aan de Kl. Bagijnestraat, gedreven door een vrouw, die vroeger een verdacht huis in de Brouwerstraat exploiteerde, ontruimd en proces-verbaal
980 opgemaakt en ter zake van Drankwet-overtreding. Eveneens werd een inval gedaan in een tweetal "sociëteiten", waar personen aanwezig waren, die geen lid waren en niet geïntroduceerd. Ook hier werden de localiteiten ontruimd en werd proces-verbaal tegen de bezoekers opgemaakt. In verband met klachten over overlast, door enkele bewoonsters van de Krayenhofstraat veroorzaakt, kregen ook dezen bezoek van de
985 beampten der Drankwet-afdeeling, die te haren huize overtreding der bedoelde wet constateerden en daarvan proces-verbaal opmaakten.

DE VESTING HOLLAND.

990 Met toestemming van den uitgever ontleenen wij hier eenige schetsen van de vesting
Holland, aan het weekblad "De Amsterdammer". Geheim zijn ze niet. Wat geheim moet
blijven staat er natuurlijk niet op. Maar daar zoo weinig menschen iets afweten van
de positie, waarin Nederland verkeert bij een aanval van de zee- of de landzijde, is
het wel eens goed, dat deze schetsen onder ieders oogen komen. Zelfs verreweg de
995 meeste militairen, de eenvoudige soldaten bijna allen, weten niet, wat ze te
verdedigen zullen krijgen. Het verloop van den inval door het Duitsche leger in
België geeft al eenigszins een denkbeeld van hetgeen ons land kan te wachten staan.
Ook daar ziet men, hoe het veldleger in actie is geweest bij het verdedigen der
eerste linie en hoe het daarna terugtrok binnen het centrum der verdediging:
Antwerpen. Evenals Antwerpen zijn ook de verdedigingslinies in ons land op louter
1000 defensief berekend en als laatste reduit vindt men daarin de stelling Amsterdam. Deze
is schier zoo oud als de stad zelve, die in moderne oorlogen nooit kon vermeesterd
worden met geweld. Zelfs onder de meest gebrekkige omstandigheden en ook in 1672,
toen Holland door de machtigste vijanden werd besprongen toen, zooals Voltaire het
uitdrukte, "al wat menschelijke eerzucht en voorzichtigheid vermochten, in het werk
1005 was gesteld om de Republiek der Nederlanden te vernielen", hield de Hollandsche
waterlinie het uit. Ten opzichte van de verdedigingswerken! van thans wordt in "De
Amsterdammer" door een blijkbaar deskundige een en ander medegedeeld, waaraan wij het
volgende ontleenen:

"De beide voornaamste inundatie-stellingen van tegenwoordig zijn: de Nieuwe
1010 Hollandsche Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. "De eerste loopt van de
Zuiderzee van Naarden en Muiderberg over Utrecht tot de Lek; van deze rivier tot de
Merwede bij Gorinchem en van daar door het land van Altena naar de Nieuwe Merwede. De
Stelling van Amsterdam vormt, overeenkomstig haar bestemming, een gesloten geheel,
een cirkel als 't ware; zij gaat ongeveer van Edam langs den Beemster naar Uitgeest,
1015 van daar in Zuidelijke richting ten Oosten van Beverwijk en Velsen over Spaarndam
naar den Westelijken Ringdijk van den Haarlemmermeerpolder, door de Zuidelijke helft
van dezen polder in de richting van Aalsmeer, Abcoude over Weesp naar de Zuiderzee.
Bij Weesp, Muiden en Muiderberg is zij dus als 't ware met de Nieuwe Hollandsche
Waterlinie vergroeid, terwijl haar eigenlijk Oostfront, van Muiden tot Edam, gevormd
1020 wordt door de Zuiderzee zelve. De Nieuwe Hollandsche Waterlinie is in alle opzichten
beter dan de Oude Waterlinie. Door nauwkeurige waterpassingen, het maken van speciaal
daarvoor bestemde beschermde sluizen en kanalen, het aanleggen van dijken enz. is de
inundatie tot in bijzonderheden voorbereid en verzekerd. Had men in 1672 ongeveer
twee weken noodig om de inundatie, wat de hoofdzaken betreft, te stellen en bleef men
1025 daarbij nog afhankelijk van een gunstigen wind, om het water voldoende op te zetten,
nu zijn enkele dagen daarvoor voldoende. Het doel van de inundatie is niet om den
toegang geheel af te sluiten, omdat men op die wijze zich zelf een gesloten val zou
hebben gereedgemaakt. Door het inundeeren beperkt men de nadering van den vijand tot
enkele bekende smalle toegangswegen. Overmacht kan daar niet helpen. Zwakke, ja,
1030 zelfs niet volkomen geoefende troepen kunnen er, zoo men zich verzekerd heeft tegen
ontrekking en overval in flank of rug, onbepaalden tijd stand houden. De verdragende,
snelvurende wapenen en vooral ook het rookzwak kruut hebben de afstootende kracht
onzer inundatie-stellingen buitengewoon verhoogd, terwijl de aard van ons volk en
zijn gewend zijn aan het vochtig klimaat oeneer inundatie-terreinen, ze als geen ander
1035 voor de hardnekkige, onbepaalde verdediging ervan geschikt maken.

"Het klinkt vreemd, maar toch is deze buitengewone sterkte van onze
inundatiestellingen beter bekend in buitenlandsche militaire kringen dan onder onze
goede burgerij, zelfs onder het intellectueel ontwikkeld deel. De meest naïeve vragen
op dit gebied worden in deze dagen gedaan. Men heeft reeksen en reeksen jaartallen
1040 geleerd, en boekjes vol, waarin verteld wordt, hoe Graaf Dirk Graaf Teunis doodsoeg,
waarin de Engelsche oorlogen talloos zijn. Een feiten-collectie voor examen-afneem-
wellustelingen om van te watertanden. Maar wie van de examinandi heeft er een
duidelijk besef van, dat in 1629 een overmachtige vijand voor de inundatiestellingen
vastliep, in 1672 eveneens, in 1787 opnieuw en in 1799 voor de laatste maal? Op elke
1045 bladzijde der krijgsgeschiedenis, op die jaren betrekking hebbende, is als 't ware te
lezen, hoe weinig vreemde militairen zich in dat kikkerland op hun gemak gevoeld
hebben. "In 1811, na een bezoek aan de vluchtige versterkingen der inundatie-stelling
om Amsterdam, noemde Napoleon haar, "buitengewoon, inderdaad onneembaar". Zoodra in
1813 hier de bevrijdings-onlusten uitbraken, verliet de Fransche generaal Molitor
1050 onze polderterreinen en vestigde zich te Utrecht. Zijn tegenstander, de Duitsche
generaal von Bülow, ontving bij het naderen van de waterlanden een overeenkomstige
gewaarwording, waardoor hij ongewoon schoorvoetend optrad. Zijn Chef van den staf,
Von Valentini, schreef naar aanleiding daarvan: "Zelfs de beste infanterie vermag

1055 achter die slooten en dijken niets meer dan de gewapende landman. Als de dijk door enkele kanonnen bestreken wordt, valt op zulk een dijk evenmin te denken aan manoeuvreeren als aan een voorwaarts rukken in colonne. Aan ruiterij heeft men niets." "In het in Duitschland in militaire kringen zeer geziene werk van F. Hoenig: Die Politische und Militarische Lage Belgiens und Hollands in Rücksicht auf Frankreich-Deutschland heet het: "Geen land is minder geschikt voor een aanval met overmacht dan Holland. In geen land heeft de verdedigbaarheid zulk profijt van de verdragende juistheidswapenen getrokken als daar. Dit land, schijnbaar onbeschermd en open, is door zijn horizontale gesteldheid en eigenaardig karakter in staat een hardnekkige, onbepaald lange verdediging vol te houden." Gevaar voor onze stellingen en inundaties zou er nog kunnen zijn, wanneer er plotseling een overmachtige vijand kwam opzetten en wij op een aanval niet voorbereid waren. In normale omstandigheden zorgt evenwel de diplomatie op de hoogte te zijn van den toestand in Europa en ook in ons land kent men den loop der militaire bewegingen in aangrenzende landen. Vandaar het snelle en besliste optreden onzer Regeering in de laatste dagen van Juli, waardoor te bekwamer tijde de mobilisatie plaats had en de stellingen in orde zijn gebracht op een wijze, die voorbeeldig mag heeten en waardoor geen plumpe getalsovermacht ook maar eenig succes had kunnen hebben. "Het onderwaterzetten van de terreinen ten onzent, welke lager liggen dan het peil der omliggende vaarten en tochten, in het Westen des lands regel, gaat zeer gemakkelijk. Door het inlaten van water herstelt men den oorspronkelijken toestand vóór het inpolderen. Bij een ander zeer klein, hooger gelegen deel, moet de inundatie meer kunstmatig geschieden, door het stremmen van den afvoer en het daardoor doen rijzen van het peil der omliggende slooten. Door een zorgvuldige voorbereiding heeft de Genie de moeilijkheden, aan dit laatste systeem verbonden, vrijwel weggenomen. "De groote reserve voor het geval, dat het binnenwater, door langdurige droogte of ongunstigen wind bijvoorbeeld, te laag mocht zijn, is de zee. Tot het gebruik van zeewater wordt echter niet dan bij uiterste noodzaak overgegaan, daar het zoute water schadelijk is voor bouw- en weiland.

1085 "Om als hindernis behoorlijk te voldoen, zijn èn breedte èn diepte der inundatie aan grenzen gebonden. Wat de diepte betreft mag ze noch bevaarbaar noch doorwaadbaar zijn. Deze eischen zijn minder tegenstrijdig dan aanvankelijk schijnt. De ondoorwaadbaarheid voor militaire doeleinden is reeds bereikt als zooveel water op het land staat, dat de afscheidingen van land en slooten, vaarten, kanalen en tochten onzichtbaar is geworden. Daarbij wordt het land spoedig zóó dras, dat het niet meer voor troepen begaanbaar is. Een bevaarbare inundatie wordt eerst dan gevaarlijk, 1090 wanneer de vijand over zulk een groot aantal vaartuigen beschikt, dat hij met een groote troepenmacht tegelijk kan oversteken. "Dit gevaar was in 1672 bijvoorbeeld minder groot dan tegenwoordig, nu alle legers een uitgebreid pontonmaterieel te velde meevoeren en de spoorwegen tot een snel aanvoeren en concentreeren van schuiten en motor-vaartuigen gelegenheid bieden. Men overschatte echter dit gevaar niet. Voor het stellen der inundatie toch kan men daaraan in die deelen, waar kans is op pogingen tot overvaren, door het inheien van palen met touw en ijzerdraad, op allerlei wijze onregelmatig verbonden, op verrassende wijze een einde maken, vooral als die onzichtbare strandingsplaatsen onder vuur genomen worden, wanneer de vijandelijke landingsflotielje er op vast loopt. "Dank zij de nauwkeurige voorbereiding, kan men 1100 nu in de meeste gevallen een te hoog van het inundatiepeil tegenaan in tegenstelling met 1629 en 1672, toen het water bij ongunstig weer op sommige punten zóó hoog en breed werd, dat "elckeen begost te screijen" en men feitelijk God's water over God s akker moest laten loopen. "In het algemeen moet eene inundatie zóó breed zijn, dat de vijand de overzijde er van niet met zijn geschut kan beheerschen – ruim een uur gaans – en zoodanig zijn gesteld, dat zij aan 's vijands zijde door hooggelegen terreinen begrensd wordt. Hierdoor wordt het gevaar van aftappen van het inundatie-water door den vijand tot een minimum beperkt.

1105 Een te breede inundatie maakt onnoodig veel land onbruikbaar en vereischt aanzienlijk meer water voor het stellen en op peil houden. "Om aan bovengenoemde eischen te voldoen, zijn de te inundeeren terreinen ten onzent, in overeenstemming met de hoogte van den bodem en het peil van het voor de inundatie bestemde water, in een aantal zoogenaamde kommen of vakken verdeeld. Voor het meerendeel gebruikt men daarvoor bestaande polders met hun kaden, dijken en sluizen; voorzooveel noodig zijn er 1110 afzonderlijke dijken, kanalen en sluizen voor gemaakt. "De voorbereiding, het stellen en in orde houden van onze inundatiën, is uiteraard nagenoeg geheel opgedragen aan genieofficieren en hun onderhebbend personeel. Ieder heeft, onder een centrale leiding, zijn bepaald deel. Op deze wijze is het mogelijk van dit geducht passief verdedigingsmiddel op het gewilde oogenblik gebruik te maken, vooral nu men 1115 gelegenheid heeft gehad in de afgelopen weken alles tot in bijzonderheden nog eens

Naspeuringen van Paul Theelen: 26 augustus 1914

- 1120 na te gaan en te regelen." Ziedaar de stelling Amsterdam, zooals zij is in grove trekken. Wij zouden er nu nog iets kunnen bijvoegen over zeer eigenaardige hulpmiddelen, die men hier heeft en die bij goede behandeling een verrassende uitwerking moeten hebben op zonen van een droog land, maar wij zullen het hierbij laten, hopende, dat van dit alles niets zal noodig zijn.
- 1125 De geïnundeerde oud-Hollandsche Waterlinie in 1672. Schets der stelling van Amsterdam met inundatie. Schets der Nieuwe Hollandsche Waterlinie met inundatie.